

124_a181

MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI PRL

CENTRALNE BIURO WYSTAW ARTYSTYCZNYCH

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH AUSTRALII

RADA RZEMIOSŁA ARTYSTYCZNEGO AUSTRALII

WSPÓŁCZESNA
CERAMIKA
Z AUSTRALII

sierpień 1981

Warszawa „Zachęta” pl. Małachowskiego 3

Niniejsza wystawa została skompletowana w 1979 r., obejmuje jednak wiele prac wcześniejszych, dając w sumie wszechstronny obraz współczesnej ceramiki australijskiej. Z dorobku poszczególnych artystów wybraliśmy przeważnie po kilka prac, by dać pełniejszy obraz ich twórczości, lub w przypadkach gdy stanowiły one zamknięty cykl. Rozmaitość tematów, stylów i technik odzwierciedla sytuację, jaka panuje obecnie w australijskiej ceramice. Spotykamy tu zarówno specyficzne eksperymenty techniczne w dziedzinie koloru i faktury, sięganie do zasad projektowania w tworzeniu poszukiwanych form wizualnych, jak również formy figuralne, w tym także o tematyce społecznej, świadczące o zainteresowaniach wykraczających poza ramy zwykłej użyteczności czy dekoracyjności przedmiotu. Sprawność w posługiwaniu się tworzywem i opanowanie procesów technicznych służą wyrażaniu zarówno formalnych jak intelektualnych koncepcji. W twórczości tej można wyróżnić dwa najogólniejsze nurty: pierwszy wywodzi się z filozofii Wschodu, drugi natomiast zrodził się z opozycji zarówno wobec pierwszego nurtu jak obiegowych zasad w rodzaju harmonijnej formy, dobrego gustu czy tradycji. Szybkość z jaką nurty te rozpowszechniły się po 1950 roku, napływ licznych artystów ceramików z innych krajów, szeroki rozwój bazy surowcowej oraz mnożenie się trzeciorzędnych ośrodków szkoleniowych sprawiają, że zakres środków wyrazu w ramach obu nurtów coraz bardziej się różnicuje. Niniejsza wystawa w pewnym stopniu tę różnorodność odzwierciedla. Specyficznie australijska tożsamość narodowa nie

Słowo wstępne

Rada Rzemiosła Artystycznego Australii wraz z Ministerstwem Spraw Zagranicznych mają przyjemność przedstawić europejskim widzom pierwszą wystawę ceramiki australijskiej.

Wystawę przygotowała Marjorie Richey, która zajmując się od wielu lat rzemiosłem, wyjątkowo dobrze zna i rozumie to, co dzieje się aktualnie w australijskiej sztuce ceramicznej. Wystawa, stanowiąc przegląd aktualnych tendencji w tej dziedzinie, prezentuje najważniejsze zjawiska artystyczne ostatniego czterdziestolecia.

Wiele czynników złożyło się na to, że ceramika należy dziś w Australii do najlepiej rozwiniętych i najpopularniejszych rzemiosł. Tradycja tej sztuki sięga lat pięćdziesiątych, kiedy to nieliczna grupa pionierów położyła podwaliny jej dalszego rozwoju. Zainteresowanie jakim rzemiosło cieszy się ostatnio u szerokiej publiczności znacznie powiększyło liczbę ceramików amatorów.

znajduje w niej odbicia. Można zresztą przypuszczać, iż wobec wielkiej różnorodności kulturowej jaka panuje obecnie w Australii, specyfika narodowa nigdy nie stanie się własnością ogółu. Pejzaże i zdarzenia historyczne znajdują niekiedy swe pośrednie odbicie, a nawet wybijają się na plan pierwszy, jak na przykład, w „Szkarłatnej Nici Pokrewieństwa” (Crimson Thread of Kinship) Petera Hooka (nr 18) odwołującej się do starej australijskiej tradycji społecznej; niekiedy tkwią u podstaw wyrażanych przez artystę emocji, jak to ma miejsce w „Mingarri V” Marey Gazzard (nr 16), czy u Joan Campbell (nr 5). W dziełach artysty angielskiego pochodzenia Bryana Treumana (nr 51) wizję nowego kraju nadal przestania wspomnienie ojczystego krajobrazu. W wielkich kamionkowych pracach Josefa Szirera (nr 46,47), a także w cyklu „Camera Obscura” (nr 40,41,42) Stefana Szonyiego, australijskie motywy przybierają formy i kształty neutralizujące ich rodzimy charakter.

Glina jest szeroko stosowana zarówno w rzeźbie jak w kompozycjach tworzonych techniką mieszaną, by wymienić tylko takie dzieła jak cykl „Dysk” (nr 20) Johna Johnsona, czy „Noc” (nr 30) i „Księżycowy widz” (nr 31) Christine O'Loughlin. W sumie prace unikalne, zarówno wielko jak mały-miarowe stanowią bardzo poważną część produkcji australijskich pracowni ceramicznych.

Mam nadzieję, że niniejsza wystawa da widzom cenny wgląd w to, co dzieje się obecnie w australijskiej sztuce ceramicznej.

MARJORIE RICHEY
Organizatorka wystawy

Stworzony w 1973 roku przez Rząd Federalny fundusz, będący w dyspozycji Rady Rzemiosł Artystycznych Australii, przyczynił się znacznie do rozwoju rzemiosł, szczególnie ceramiki. Wysoka ranga jaką ceramika zdobyła sobie w Australii wynika z zainteresowania kierunkami panującymi w międzynarodowym ruchu ceramicznym.

Organizacja niniejszej wystawy w istotny sposób poszerza zrealizowany przez Radę Rzemiosł program współpracy zagranicznej.

W ostatnich latach pokazano w Australii wiele ważnych wystaw europejskich. Przedstawienie obecnej wystawy w Europie przyczyni się do dalszej wymiany myśli, ożywienia dialogu i umocnienia kulturalnych więzi między Australią i Europą.

DARANI LEWERS
Przewodniczący Rady Rzemiosł
Artystycznych Australii

AUSTRALIJSKA SZTUKA CERAMICZNA

Zarys historii

Australia powstała w 1788 roku jako kolonia zesłańców — śmietnisko ludzi, których nie mogły pomieścić przepelnione więzienia angielskie oraz wojskowych wyczekujących powrotu do domu. Historia i tradycja ceramiki australijskiej sięga tej nieszczęsnej przeszłości. Działalność kulturalna kolonii ożywia się wraz z napływem wolnych osadników i poprawą warunków bytowych — rozwojem rolnictwa, hodowli, gorączką złota, odkrywaniem bogactw mineralnych.

Warunkiem przetrwania w Australii było od początku śmiałe pionierstwo, wytrwałość, odkrywczość i cierpliwość w realizowaniu zamierzeń. Niepowodzenia i z trudem osiągnięte sukcesy cechowały życie tego kraju.

Rozwój ceramiki przemysłowej i warsztatowej był również nietrywny. Australia jest jednym z niewielu krajów świata, gdzie garncarz musiał samodzielnie poznawać miejscowe zasoby surowcowe.

Koczownicze ludy australijskiego kontynentu nie miały żadnej tradycji ceramicznej, nowi osiedleńcy musieli więc prowadzić badania miejscowej gliny by zaspakajając potrzeby budowlane i domowe nowej kolonii.

Pierwszym zawodowym garncarzem był Samuel Skinner. Przyjechał on do Australii w 1801 roku towarzysząc swej zesłanej żonie i osiedlił się w Sydney w Nowej Południowej Walii. Wiemy o nim jedynie z przekazów (zmarł w 1807 roku), nie udało się bowiem zidentyfikować żadnej jego pracy. W 1862 r. ceramika osiągnęła już taki poziom, że na Międzynarodową Wystawę w Londynie wystawiono prace kilku australijskich artystów.

W 1819 roku przybyło do Australii dwóch angielskich garncarzy ze Staffordshire. Obaj byli zesłańcami, pozwolono im jednak otworzyć pracownię ceramiczną w Sydney, która działała do roku 1844.

Około 1850 roku osiedlił się w Wiktorii niemiecki garncarz nazwiskiem Fritsh. Okolica obfitowała w złoża znakomitej gliny i miała kilka dobrze prosperujących wytwórni cegły i rur. Fritsh wyrabiał polewane naczynia kuchenne w niemieckim stylu. Wiadomo, że w latach 1840-tych w południowej Australii działało dwóch garncarzy. Na Tasmanii garncarstwo istniało już w 1816 roku, ale najwcześniejsze znane wyroby gliniane wykonane przez Jamesa Sherwina pochodzą z trzydziestych lat ubiegłego wieku.¹⁾

W połowie dziewiętnastego wieku australijska ceramika ograniczała się do zaspokajania podstawowych potrzeb ludności. Wyrabiano cegłę, dachówkę, rury, polewane i niepolewane naczynia, wazy, butle i proste naczynia kuchenne. Porcelana była

w całości importowana. Przedmioty artystyczne i dekoracyjne również importowano, albo produkowali je w niewielkich ilościach pracownicy wytwórni ceramicznych w czasie wolnym od pracy.

W końcu dziewiętnastego wieku podejmowano sporadyczne próby uruchomienia produkcji porcelany stołowej i dekoracyjnej, prawdopodobnie z inicjatywy wytwórców, którzy chcieli podnieść poziom produkcji. We wszystkich jednak znanych przypadkach popularna importowana porcelana wypierała rodzimą produkcję i przedsięwzięcia kończyły się fiaskiem. W wytwórni ceramicznej w Lithgow, sto mil na wschód od Sydney, gdzie znajdowały się wielkie złoża węgla i gliny, garncarz z Staffordshire James Silcock wyrabiał w latach 1879—1881 bardzo poszukiwane przedmioty dekoracyjne i naczynia stołowe. Piękno i wysoka jakość jego wyrobów wytwarzanych z białej gliny zrobiły wielkie wrażenie na pracodawcach i odwiedzających wytwórnię dygnitarzach.²⁾ Pozwolono mu realizować w wytwórni własne wzory, a wybrane prace wystawiono w 1879 roku do Sydney na międzynarodową wystawę. Silcock pisze w swym dzienniku, że był pierwszym ceramiczkiem australijskim stosującym glazurę (importowaną z Anglii) w dekoracyjnych i użytkowych wyrobach ceramicznych.

Jednak i to przedsięwzięcie wkrótce upadło, gdy w położonym o sto mil na północ od Sydney Maitland zaproponowano Silcockowi lepsze zarobki.

Rozwój rodzimej produkcji ceramicznej hamowała również rządowa polityka „wolnego handlu”, zachęcająca europejskie manufaktury do wysyłania swych nadwyżek do Australii.

W Australii Południowej, na Tasmanii i w Queensland rozwój ceramiki przebiegał podobnie jak w Wiktorii i Nowej Południowej Walii.³⁾ Polewane i niepolewane naczynia produkowano dla potrzeb domowych i przemysłowych. Wszystkie wczesne okazy mieszczą się w kategorii „ceramiki handlowej” i mimo wysokiej jakości służyły wyłącznie użytkowym wymaganiom rynku.

Znaczną część ceramiki użytkowej produkowanej w XIX wieku w australijskich koloniach stanowiły wierne kopie angielskich i europejskich wzorów. Pod koniec wieku wytwórnia w Lithgow produkowała ceramikę o nazwie „Rockingham”, która nie miała jednak nic wspólnego z angielskimi wyrobami o tej samej nazwie poza tym, że powieliała wzory osiemnastowiecznych wyrobów srebrnych w późnym stylu rokoko. Produkowano również talerze do chleba, dzbanki i doniczki do kwiatów o nazwie „Majolica”, niekiedy zdobione reliefami o motywach australijskiej fauny i flory.⁴⁾ W tym samym czasie angielska firma Royal Doulton za-

częta produkować na eksport ceramikę zdobioną malowanymi lub drukowanymi wzorami przedstawiającymi australijską roślinność, zwierzęta lub pejzaż. Były one przeznaczone na rynek australijski.⁵⁾ Typowym przykładem „Majoliki” jest pokrywa do serów wykonana w pracowni garncarskiej w Lithgow w latach 1890-tych, ozdobiona charakterystycznym motywem tak zwanego flanelowego kwiatu, podobnego nieco do europejskiej szarotki.⁶⁾ W ostatnim dwudziestolecu dziewiętnastego wieku w niektórych dziedzinach życia zaczęto się rodzić poczucie australijskiej tożsamości, wypierające tradycyjny europeizm pierwszych osadników. Rostało zainteresowanie kształtami australijskich roślin, pojawiającymi się odtąd często w motywach dekoracyjnych, zaczęto też wydawać książki z ich wzorami przeznaczone dla szkół rzemieślniczych.^{7,8)} W tym też czasie ulubioną rozrywką elity stało się zdobienie białej importowanej porcelany i niektórzy dekoratorzy osiągnęli w tej dziedzinie znakomite rezultaty.^{9,10)} Wyroby te, zdobione motywami europejskiej lub australijskiej roślinności, zachowały się jeszcze w niektórych rodzinnych serwantkach i są dziś bardzo poszukiwane przez kolekcjonerów.

Wiek dwudziesty

Rozwój ceramiki dwudziestowiecznej można podzielić na dwa okresy: pierwszy obejmuje lata 1900—1940, drugi zaś okres powojenny. W czwartym dziesięcioleciu rozpoczął się zasadniczy przewrót w dziedzinie ceramiki, przewrót zarówno artystyczny jak i techniczny. Do 1940 roku o doborze surowca, polewy i zdobnictwa decydowały w zasadzie wzorce estetyczne upowszechnione przez europejską ceramikę użytkową końca dziewiętnastego i początku dwudziestego wieku. Od czasu do czasu pojawiały się jednak wpływy secesji, sztuki Bliskiego i Dalekiego Wschodu, później zaś motywy i formy Art Deco. Stale jednak ponawiano próby wprowadzenia zdobnictwa opartego na rodzimych australijskich motywach.¹¹⁾ W tej ostatniej dziedzinie można wyróżnić dwie zasadnicze kategorie. Do pierwszej należą motywy zdobnicze w naturalistycznym stylu europejskim, do drugiej zaś świadome próby formalne, często oparte na wczesnych malowidłach skalnych tubylców australijskich. Wyroby reprezentujące te kierunki są obecnie kolekcjonowane jako cenne świadectwa historii australijskiej kultury.¹²⁾ Powszechne dążenie do zerwania związków kolonialnych doprowadziło w 1901 roku do pokojowego przyznania Australii politycznej samodzielności. Od tego czasu, po późne lata trzydzieste, liczne próby wytworzenia własnych wzorów dekoracyjnych dla ceramiki dały wprawdzie

pewną liczbę świeżych, żywych i twórczych rozwiązań, często jednak tworzyły pseudoludowy kicz.¹³⁾ Potrzeba narodowej identyczności kulturalnej została częściowo zaspokojona w malarstwie dzięki twórczym pracom pejzażystów końca dziewiętnastego wieku odwzorującym krajobraz Australii.¹⁴⁾ Znała ten styl liczna grupa wykształconych w dziedzinie sztuki artystów ceramików, która pojawiła się na początku XX wieku.

Nic więc dziwnego, iż dążąc do stworzenia autentycznego wzornictwa australijskiego szukali oni malarzkich sposobów oddania narodowego charakteru zarówno przez typ glazury jak i kolorystykę.¹⁵⁾

Artyści ceramicy odczuwali potrzebę współpracy, co doprowadziło do stworzenia spółek i towarzystw ceramicznych we wszystkich stanach.¹⁶⁾ Od 1906 roku regularnie organizowano wystawy popularyzujące sztukę ceramiczną.

Jednakże rozwój ceramiki odbywał się przede wszystkim w pracowniach artystów. Stale prowadzono śmiałe eksperymenty z rodzimymi minerałami. Ceramicy australijscy byli pionierami, mieli bowiem do czynienia z surowcami całkowicie nie wypróbowanymi lub z surowcami wprawdzie znanymi, lecz stosowanymi dotąd wyłącznie w przemyśle.

W pierwszej połowie obecnego stulecia artyści ceramicy byli bądź samoukami, bądź też uczyli się na kursach organizowanych przez szkoły artystyczne i techniczne lub w prywatnych pracowniach. Niektórzy byli dorywczo zatrudniani jako projektanci i dekoratorzy w fabrykach porcelany, większość jednak pracowała we własnych pracowniach. Przemysłowe wyroby „artystyczne” produkowane w latach 1920—1940 powstawały ze standardowych odlewów, które następnie ręcznie rzeźbiono, uzupełniano reliefami i malowano przed lub po położeniu polewy. Wyroby zdobione motywami australijskiej flory i fauny były zawsze poszukiwane. Polewy, przeważnie sprowadzane z Anglii, odpowiadały panującej wówczas modzie na Art Deco; były to więc połyskliwe błękity, zielenie i brązy. Tego typu ceramika jest również bardzo dziś poszukiwana przez galerie i muzea jako pamiątki historyczne.

W latach 1920—1950 niektóre pracownie garncarskie wypalały kamionki żaroodporne. Pierwszymi jednak artystami, którzy w poważny sposób podeszli do przetwarzania orientalnych tradycji porcelany typu Sung, wzorów ceramiki wiejskiej i projektowania naczyń stołowych byli Harold Hughan z Wiktorii oraz Peter Rushforth i Ivan McMeekin z Nowej Południowej Walii.

Po drugiej wojnie światowej spopularyzowali oni w Australii poglądy artystyczne Bernarda Leacha i Shoji Hamady'ego. W Australii, jak zresztą w wielu innych krajach, wzrosło bardzo zainteresowanie ceramiką artystyczną. Niektórzy uprawiali ją dorywczo, wielu jednak poświęciło się jej całkowicie, zdo-

bywając uznanie, rozgłos oraz nagrody krajowe i zagraniczne. W ciągu ostatnich dwudziestu lat wielu ludzi zdobyło wykształcenie w dziedzinie ceramiki w doskonałych szkołach i uczelniach australijskich.

Ważnym wydarzeniem było pojawienie się pod koniec lat pięćdziesiątych książki Bernarda Leacha „A Potter's Book” (Podręcznik garncarza). Pozostając po dziś dzień podstawowym opracowaniem w tej dziedzinie, daje ona „praktyczny wykład klasycznych zasad zaczerpniętych ze sztuki Wschodu... uwagi jego mają jednak znacznie szersze odniesienia... czerpie z ducha i technik starych wyrobów angielskich, naczyń średniowiecznych, dzieł minojskich i prekolumbijskich.”¹⁷⁾ Podobnie jak Soetsu Yanaga¹⁸⁾, Leach dochodzi do wniosku, że „doznanie wspólnoty ducha” przejawia się w każdej kulturze i epoce i stanowi inspirację dla „głowy, serca i ręki” (określenie Yanagi). Australijscy ceramicy w ciągu jednego pokolenia przyswoili sobie te istotne zasady estetyczne — pierwsze z jakimi od zarania ojczyściych dziejów mieli okazję się zetknąć.

Można je odnaleźć w wielkich kamionkowych tacach Harolda Hughana, jak również w spokojnych formach Petera Rushfortha, który, jako kierownik Wydziału Ceramiki Narodowej Szkoły Artystycznej w Sydney przekazał swe poglądy estetyczne setkom studentów.¹⁹⁾ Najwybitniejszym znawcą gliny

Przypisy

1. M. Graham: *Australian Pottery*; David Ell Press and National Trust (N.S.W.)
2. *Lithgow Pottery* pod red. J. Birminghama, M.A.; Aust. Soc. for Histor. Archaeology, University of Sydney, N.S.W.
3. Wytwórnice Ceramiczną Bennetta w Magill w Australii Południowej prowadzi do dziś dnia ta sama rodzina. Wznowiono tam ostatnio ręczną produkcję ceramiki, ponadto wytwórnica zaopatruje pracownie ceramiczne w glinę. Wytwórnice Ceramiczną w Bendigo w Wiktorii, produkującą polewane naczynia domowe, otwarto ponownie w 1960 roku. (W suplementcie 1 podano wykaz wytwórni ceramicznych działających w XIX wieku).
4. Nie przypominały one jednak europejskiej majoliki ani fajansu z białą polewą i malowanymi zdobieniami. Australijska ceramika była prawdopodobnie zdobiona odlewanyymi osobno reliefami, całe zaś naczynie było pokryte połyskliwą polewą w kolorach błękitu, zieleni i brązów.
5. Około 1892 roku angielska firma Doulton wyeksportowała do Australii tysiące wyrobów zdobionych drukowanymi motywami australijskiej akacji i mimozy. Zachował się talerz wyprodukowany w Royal Worcester Porcelain Works w Anglii z widokiem portu w Sydney i datą 1886. (M. Graham, op. cit.) Doulton wyrabiał również pojedyncze, ręcznie malowane wazy z motywami australijskich kwiatów, przeznaczone na rynek australijski.
6. M. Graham, op.cit.
7. Z drugiej jednak strony, w Anglii istniało duże zainteresowanie egzotyczną florą australijską, datujące się od czasu gdy sir Joseph Banks utrwalił wiele jej okazów. Z Australii sprowadzano nasiona i rośliny dla specjalizujących się w ich hodowli znawców. W 1810 roku wydano w Anglii książ-

ę i odkrywca nowych rodzajów porcelany jest Ivan McMeekin. Po studiach w Anglii u Michaela Cardew pierwszego ucznia Bernarda Leacha, McMeekin powrócił w 1952 roku do Australii i w warsztatach rzemieślniczych w Stuart w Mittagang (Nowa Południowa Walia) założył pracownię ceramiczną. Odkrył on i zbadał podstawowe surowce mineralne będące nadal w użyciu. Wyrabiał wspaniałe kamionki porcelanopodobne utrzymane w tradycji Sung, a ponadto dzięki twórczym metodom stosowanym w Stuart, podniósł ręczną produkcję naczyń domowych do wysokiego poziomu, który stał się w Australii obowiązujący. Na szczególną uwagę zasługują jego niezrównane seledynowe polewy. Mimo, iż obecne pokolenie australijskich artystów ceramików zajmuje się przede wszystkim doskonaleniem wyrobów z krajowych surowców, nie są mu obce prądy i osiągnięcia artystyczne innych krajów, zwłaszcza Ameryki, Anglii i Japonii. Rodzime motywy nie budzą już tak naiwnego zachwyty jak pięćdziesiąt lat temu. (Jeśli są powtarzane, to na zasadzie żartobliwego cytatu lub jako komentarz na temat twórczości dawnych artystów). Wydaje się, iż z pomieszania głębokich oddziaływań społecznych i środowiskowych połączonych z wrażliwością estetyczną opartą na dokładnej znajomości rodzimych surowców wyłania się stopniowo pewien charakterystyczny styl australijskiej ceramiki.

JOYCE WARREN

kę o roślinności australijskiej: *Prodromus Florae Novae Hollandiae*. B. Smith, op.cit.

8. S.H. Roberts: *Drawing copies of Ornament, based on the Plant Form of Australia*. Roberts był inspektorem Szkół Artystycznych w Wiktorii i honorowym członkiem Royal Society of Arts w Londynie. Jego książkę wydano w 1878 roku nakładem Artisans School of Design przy Izbie Handlu w Melbourne. Będąc członkiem Royal Society of Arts, i interesując się postęпами w dziedzinie projektowania, musiał z pewnością znać *Grammar of Ornament* Owena Jonesa, książkę wydaną w Anglii z podobną myślą, która wywarła duży wpływ. Royal Society of Arts od chwili swego powstania w 1768 roku hołdowało podobnym zasadom co Roberts, który dążył do podniesienia poziomu australijskiego wzornictwa i wprowadzenia rodzimych motywów.

9. W grudniu 1883 roku, w Buxton's Art Studio w Melbourne otwarto „Drugą doroczną wystawę malarstwa na porcelanie, terakocie i tkaninach”; wystawiono 195 prac i przyznano 18 nagród. Ponadto Buxton dostarczał artystom wszystkich niezbędnych do pracy materiałów i wypalał ich wyroby ceramiczne. Pięknym zdobnictwem odznaczają się malowane na polewie wazy wykonane około 1910 roku przez L.A. Howie'go z Australii Południowej. Był on nauczycielem rysunku. Stosował motywy kwiatów eukaliptusa i niezwykle dekoracyjnej australijskiej mimozy (Museum of Applied Arts and Sciences w Sydney).

10. W Technical Institute w Nowej Południowej Walii uczniowie uczyli się opracowywać wzory oparte na motywach rodzimej roślinności. Angielska firma Doultona wykorzystwała projekt jednego z uczniów na filiżankę ze spodkiem ozdobioną gałązkami australijskiej akacji.

11. Poszczególne egzemplarze znajdują się w Shepparton Art Gallery, w National Gallery w Wiktorii oraz w Museum of Applied Arts and Sciences w Sydney.

12. Najlepiej wśród nich znane są prace Merrica Boyda z Wiktorii sygnowane „Remued”.

13. Nazwiska oraz noty biograficzne dotyczące najwybitniejszych ceramików tego okresu podane są w suplementcie 2.

14. Spośród malarzy końca XIX wieku, uważanych za twórców rdzennie australijskiego języka malarskiego wymienić należy przede wszystkim Toma Roberta, Arthura Streetona i Fredericka McCubbina.

15. Absolwenci szkół artystycznych, którzy podjęli ceramikę warsztatową to między innymi: Allan Lowe, Gladys Reynell, Anne Dangar, Merric Boyd, Flora Landells i Maude Poynter.

16. Wykaz głównych stowarzyszeń w suplementcie 3.

17. Bernard Leach, *Retrospective Exhibition Catalogue*, 1977, ze wstępem J. Houstona; Vic and Alb. Mus. w Londynie.

18. Japoński artysta, uczonej i założyciel Mingei Folk Museum w Kioto w Japonii.

19. Peter Rushforth przejął Wydział Ceramiki w 1952 roku po Irene Llandale Beeton (autorce pierwszego australijskiego podręcznika ceramiki dla studentów); w 1978 roku Rushforth przeszedł na emeryturę.

20. Ivan McMeekin: *Notes for Potters in Australia*; 1967, University Press, Nowa Południowa Walia; książka ta zawiera podstawowe informacje na temat lokalnych glin.

Suplement 1

Australijskie pracownie ceramiczne i garncarskie działające w XIX wieku:

Wiktorii: Brunswick, lata 1860-te (W. Purton); Andrew Fritsch and Son, 1851—1960, Emery, 1861—1890; Chesterfield Pott Co. 1860—1872; Footscray (później Yarraville), 1872—1898; Brunswick (A. Cornwell) 1861—1960; Luke Nolan, 1857—1901; Hoffman, lata 1870-te; Epsom Potteries, 1857 (Geo Guthrie).

Nowa Południowa Walia: Surry Hills, 1820—1844 (Moreton); Irrawang, 1830—1844 (James King); Robert Turton, 1851—1920; Field 1850—1872; Lithgow, 1882—1896 (J. Silcock, W. Holford), otwarta ponownie w 1905—1906 (W.E. Brownfield); Mashman's 1885—1977; Bakewalls, 1891—1956; Baldock Bros, lata 1870-te Phoenix Potteries, lata 1880-te (również The Sydney Pott Co).

Tasmania: James Sherwin, ok 1831; Henry Yeates, lata 1850-te; Price, lata 1870-te. Vic. and Tas. Pott. Co, ok. 1876—? (A. Cornwell and John Campbell); McHugh, 1870—1930; Worbey, ok. 1882; Waller and Co, lata 1880-te.

Australia Południowa: Brunskill's, lata 1840-te; Koster (również Premier Pottery), 1850—1955; Bennett's Pottery, ok. 1868; Davies and Percy, ok. 1868; Trewanack, lata 1860-te; W. Shearin and Co, lata 1880-te; Samuel Hoffman, 1847—1880; London Pott. Works, 1889—1906 (Wm.Holford); Zoerner, 1880—1905.

Queensland: James Campbell (również Albion Pott.) 1854—1950; Scott's, 1857—1870; Pedrazzi Bros., 1874—1877; Fensom, 1873—1895; Geo Fischer c. 1860—1885; Victoria Pott. (J. Sandison), ok. 1896; C.A. Stone c. 1894—1956.

Australia Zachodnia: brak działalności przed rokiem 1900. Import brytyjskich towarów zaspokajał potrzeby Stanu. Pierwsza pracownia ceramiczna: Calyx Porcelain and Paint Co., ok. 1919—1930.

Suplement 2

Ważniejsze pracownie ceramiczne początku XX wieku:

Wiktorii: Merric (1888—1959) i Doris Boyd, ceramika zdobiona rodzimymi motywami australijskimi (Nat. Gall. Vic.); Lucy

i Hatton Beck; Carl Copper, tubylcze motywy zdobnicze (Nat. Gall. Vic.); Ernest i Alan Finlay, kamionki inkrustowane, zdobione tubylczymi motywami (patrz Art in Australia 8, 1921); J. Barnard Knight (ur. 1910) Head of Ceramics, R.M.I.T., Vic.; Marguerite Mahood, regularne wystawy; motywy orientalne, europejskie i australijskie, rzeźba ażurowa (Nat. Gall. Vic.); Klytie Pate (ur. 1912) (Nat. Gall. Vic)

Nowa Południowa Walia: Anne Dangar (1887—1951), malarka, która osiedliła się w kolonii studenckiej założonej przez Gleizesa w Seviere, we Francji — „Moly-Sabata”. Spędziła tam życie ucząc się sztuki ceramicznej, a następnie praktycznie interpretując w swych polewanych pracach teorię malarstwa Gleizesa (Shepperton Art, Gall. Vic.); Nell McCredie, znakomite technicznie prace seryjne i unikalne; wykłady, wystawy.

Irene Llandale Beeton, profesor East Sydney Technical College (obecnie National Art School), autorka podręcznika ceramiki dla studentów.

Harry Lindeman (ok. 1949), Museum Appl. Arts and Sci., Art Gall. N.S.W.

Nell i Wynn Holdenowie oraz Ada i Jessie Newman — regularne wystawy do 1972 roku.

Grace Seccombe, znana jako autorka świetnie wymodelowanych, malowanych figurek australijskiego plectwa (w stylu XIX-wiecznym).

Loma Latour, projekty i wzory zdobnictwa w stylu Art Deco dla Mashman's Potteries w Sydney (M. Graham, op.cit.) lata trzydzieste.

Tasmania: Maude Poynter (1869—1945) praktykowała w Anglii, uczy i wyrabia unikalną, malowaną ceramikę (Tas. Mus. and Art Gall.); Violet Mace (ur. 1890) uczennica Poynter; Mylie Peppin (ur. 1907), uczennica i współpracowniczka Poynter.

Australia Południowa: Gladys Reynell, studiowała razem z Margaret Preston w Paryżu przed I Wojną Światową. W rodzinnej winnicy sama wydobywa glinę, pracowała z mężem, Georgem Osbornem w Ballarat, Wiktorii. On wyrabiał naczynia, ona je zdobiła — często rodzimymi motywami (Nat. Gall. Vic.)

Queensland: Martin Moroney, zajmuje się witrażami, zdobył również porcelanę (Mus. Appl. Arts. and Sci. Sydney; L. J. Harvey, ceramik).

Zachodnia Australia: Flora Landells (ur. 1888) wykłada sztuki piękne; razem z mężem Reginaldem Landellsem wyrabia ceramikę, zastawy stołowe, prace unikalne (Art. Gall. of. W.A.)

Suplement 3

Towarzystwa i grupy popierające działalność pracowni ceramicznych i zajmujące się wystawiennictwem; od 1906 r.: Arts and Crafts Societies of New South Wales, Victoria, Tasmania, Queensland and South Australia; The Potters, Society of Australia; The Ceramic Study Group.

Daty historyczne

- 1770 — Kapitan Cook odkrywa kontynent australijski
- 1788 — Gubernator Phillip zakłada kolonię Nowa Południowa Walia
- 1825 — założenie kolonii Tasmania
- 1829 — założenie kolonii Australia Zachodnia
- 1834 — założenie kolonii Australia Południowa
- 1851 — założenie kolonii Wiktorii
- 1859 — założenie kolonii Queensland
- 1901 — Australia otrzymuje samorząd. Sześć kolonii tworzy federację
- 1907 — utworzenie Terytorium Północnego
- 1911 — utworzenie australijskiego Dystryktu Federalnego

Serdeczne podziękowania za cenną pomoc składamy: Kennethowi Hoodowi, wicedyrektorowi National Gallery of Victoria; Terence'owi Lane'owi, kustoszowi Działu Sztuk Zdobniczych oraz wicekustoszowi Geoffrey'owi Edwardsowi.

Cennej pomocy udzielili nam ponadto:

Joyce McGrath z Victorian State Library; Peter Timms, dyrektor Shepparton Art Gallery, Victoria; Robert Bennett z Magill, Australia Południowa; oraz Marguerite Mahood z Melbourne.

Bibliografia

M. Graham: Australian Pottery
Lithgow Pottery Source Book (1)
Lithgow Pottery: Three Early Catalogues, red. J. Birmingham
Australian Pottery 1900—1905, Shepparton Art Gallery, Victoria
Bernard Smith: European,

Przekład: Ewa Krasieńska

Redakcja: Teresa Rostkowska

Redakcja techniczna: Mirosław Winiarek

Wydawnictwo Centralnego Biura Wystaw Artystycznych

Na plakacie praca Stephena Benwella